

1927

Till

Kungliga Skolöverstyrelsen.

Genom meddelande, dagtecknat den 3 mars 1926, har kungliga Skolöverstyrelsen med bifogande av avtryck av skrivelse till domkapitlen och Stockholms folkskoledirektion lämnat Sveriges småskolläraryrinneförening tillfälle att avgiva yttrande angående de erfarenheter, som vunnits vid tillämpningen av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor.

För att den inom föreningen samlade erfarenheten på området måtte så vitt möjligt komma till uttryck i detta uttalande, har styrelsen, innan den avfattat sitt yttrande, dels utsänt denna fråga till lokalavdelningarna av Sveriges Småskolläraryrinneförening för behandling dels även upptagit densamma till överläggning vid det ombudsmöte som hölls i Halmstad den 27 november 1926.

Av föreningens 47 lokalavdelningar hava 39 avgivit yttrande angående förenämnda ärende. Den första frågan, som uppställets till besvarande: "Anser lokalföreningen att undervisningsplanen, i vad den avser småskolan, visat sig i huvudsak motsvara sitt ändamål?" hava av 33 kretsar besvarats med "ja", av 3 med "nej" och av

B. Modersmålsundervisningen.

"Undervisningsplanen syftar till att lägga undervisningen i modersmålet i praktisk riktning, i det den redan från första klassen genom talövningar vill uppöva barnens förmåga att finna

3 lämnats obesvarad. I anslutning till den andra frågan: "Anser lokalföreningen att nämnda undervisningsplan givit anledning till önskemål, och i så fall vilka?" hava av en del kretsar uttalanden gjorts i olika riktningar. Blott de viktigaste anföras här. 5 lokalföreningar hava sålunda uttalat önskvärdheten av att hembygdsundervisning och arbetsövningar å timplanen sammanföras till ett ämne. 4 lokalavdelningar hava yrkat på en skärpt formulering av den maning till sovring av stoffet och till koncentration, som undervisningsplanen redan innehåller. 2 lokalföreningar uttalade sig för 3 timmars kristendomsundervisning i veckan, detta för såväl 1:a som 2:a klassen. Ökad tid för såväl modersmål som räkning påyrkades av 8 lokalföreningar, med framhållande av att denna tid i allmänhet bör kunna tagas från hembygdsundervisningen, i något fall dock från gymnastik och lek.

Vid ombudsmötet i Halmstad gjordes beträffande undervisningsplanen enhälligt följande uttalanden:

A. Kristendomsundervisningen.

"Mötet anser, att undervisningsplanen med dess betonande av en efter barnens åldersstadium anpassad undervisning är väl ägnad att tillförsäkra barnen grundläggande kunskaper i detta läroämne samt att befrämja deras religiösa och sedliga utveckling.

Ombudsmötet vill därjämte framhålla, att det för uppnåendet av detta mål är av vikt, att undervisningen i enlighet med undervisningsplanen koncentreras omkring det väsentliga och präglas av stark åskådlighet med anknytning till barnens erfarenheter från det dagliga livet. Verkligt levande och åskådligt blir undervisningen under de första skolåren endast om den tager formen av fria samtal i anslutning till lärarens muntliga framställning av de bibliska berättelserna. Då dessa i regeln för barnen äro lättast tillgängliga i deras ursprungliga, enkla form, håller mötet före, att alla förklaringar, som avse att bibringa barnen ett bibelkritiskt betraktelsesätt, sorgfälligt böra undvikas såsom varande obegripliga och främmande för det åldersstadium, varom här är fråga."

B. Modersmålsundervisningen.

"Undervisningsplanen syftar till att lägga undervisningen i modersmålet i praktisk riktning, i det den redan från första klassen genom talövningar vill uppöva barnens förmåga att finna

4

~~-3-~~

ord och uttryck för vad de vilja säga, och ävenledes från och med första klassen vill öva lärjungarna att använda skriften som uttrycksmedel.

Barnens förmåga, att i tal och skrift ge uttryck åt sina tankar uppövas även därigenom, att undervisningen i andra ämnen knytes till modersmålsundervisningen. Isynnerhet gäller detta om hembygdsundervisningen med arbetsövningar, vilket ämne alldeles särskilt hämtar sitt stoff från den omgivning, vari barnet lever, och alltså måste betraktas som praktiskt. Härav följer, att icke blott den åt modersmålet anslagna tiden utan även en del av skolans övriga tid kommer undervisning i detta ämne till godo.

På grund härav anser ombudsmötet, att undervisningsplanen i vad den avser modersmålsundervisningen i småskolan visat sig motsvara sitt ändamål."

C. Hembygdsundervisningen.

"Hembygdsundervisningen med arbetsövningar anknyter sig på ett naturligt sätt till barnets tidigare erfarenheter från hemmet och dess omgivning. Den skänker ett sakligt innehåll, som är väl anpassat efter barnets mottaglighet och behov, främjar föreställningslivets tillväxt och gör ordförrådet rikare samt bereder möjlighet till koncentration i undervisningen till gagn för såväl arbetet i sin helhet som för enskilda ämnen.

Arbetssättet, som tillämpas vid hembygdsundervisningen, är naturligt för barnets ålder och utveckling. Det skärper iakttagelseförmågan, ger barnet rörelsefrihet, väcker och livar intresset, ökar aktiviteten, skapar arbetsglädje och befordrar sålunda barnets harmoniska utveckling.

Ombudsmötet anser därför, att undervisningsplanen, vad beträffar hembygdsundervisning med arbetsövningar, väl svarar mot sitt ändamål.

Mötet vill dock uttala önskvärdheten av att hembygdsundervisningen och arbetsövningarna i undervisningsplanens timplan sammanföras till ett ämne, varigenom sambandet mellan iakttagelse och arbetsövning skulle främjas."

D. Räkneundervisningen.

"Då kursplanen i räkning är väl avvägd, och då anvisningarna förorda ett naturligt arbetssätt och lämna den undervisande läraren sådan rörelsefrihet, som är nödvändig för ett gott arbetsresultat, vill ombudsmötet icke föreslå ändringar i undervisningsplanen beträffande detta ämne."

Beträffande hushållningssällskapens ombudsmötes samt de kommunala riksförbundens framställningar gjordes följande uttalande:

"Hushållningssällskapens ombudsmöte har mot folkskolans arbetsresultat riktat bl.a. den anmärkningen, att förmågan att skriva modersmålet brister i anmärkningsvärd grad hos de från folkskolan avgångna lärjungarna. Därtill må framhållas allenast, att denna anmärkning icke träffar undervisningsplanens bestämmelser för den första modersmålsundervisningen, enär de barn, som undervisats i småskola, sedan den nu gällande undervisningsplanen trätt i kraft, vid tiden för ombudsmötets sammanträde ännu icke avgått från folkskolan.

Vad åter angår nämnda ombudsmötes krav på praktisk undervisning vill Sveriges småskolläraryrkesförenings ombudsmöte framhålla, att kravet på praktisk undervisning starkt betonas i undervisningsplanen även för den första undervisningens olika grenar.

Ett ytterligare framhåvande av dessa synpunkter torde beträffande undervisningen på småskolstadiet ej vara möjligt utan att åsidosätta viktiga pedagogiska grundsatser.

Vad slutligen angår de kommunala folkskolförbundens framställning om utökning av tiden för ämnet kristendomskunskap anser ombudsmötet den i timplanen upptagna tiden väl avvägd i förhållande till lärokursen, i synnerhet då man tager i betraktande, att den dagliga morgonandakten i viss mån kan anses tjäna kristendomsundervisningen. Dessutom torde resultatet av undervisningen i detta ämne i främsta rummet, och kanske i högre grad än vad fallet är med något annat av skolans läroämnen, vara beroende av lärarens personlighet och det sätt på vilket undervisningen meddelas."

I huvudsaklig anslutning till de synpunkter beträffande undervisningsplanen, som i det föregående framlagts får styrelsen för Sveriges Småskolläraryrkesförening - utöver de av ombudsmötet gjorda uttalandena, vilka styrelsen här gör till sina egna - anföra följande:

Den erfarenhet, som vunnits vid tillämpningen av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor torde för småskolans del kunna sägas hava i det väsentliga motsvarat de stora förhoppningar, som vid undervisningsplanens tillkomst fästes vid den samma. Icke minst gäller detta ämnet kristendomsundervisning. Det förefaller, som om någon förändring beträffande detta ämne knappast vore önskvärd. Kursplan och timantal synas vara väl avvägda i förhållande till varandra. Det krav på utsträckt tid för detta ämne, som av Kommunala folkskoleförbundens riksorganisation rests, betonar enligt styrelsens förmenande, allt för mycket den kvantitativa synpunkten på kristendomsundervisningen. Med utsträckt tid skulle med all sannolikhet följa större benägenhet för en utanläsning, vilken på detta åldersstadium icke kan vara önskvärd och för den religiösa fostran gagnelig. De strävanden att från folkskolans arbetsplan borttaga kristendomsundervisningen, som tidigare gjort sig gällande, ha väsentligen avtagit i kraft, sedan den nya undervisningsplanen började tillämpas. Skulle kravet på ökad tid för kristendomsundervisningen bifallas, och, såsom sannolikt vore, i samband därmed en mera dogmbunden och för utanläsning tillrättalagd undervisning vinna insteg, hade man troligen att emotse förnyade anfall mot kristendomsämnets plats i våra folkskolor.

Det ämne, som för lärarepersonalens vidkommande vållat de största svårigheterna är utan tvivel hembygdsundervisningen med arbetsövningar. Särskilt av äldre lärare, som under sin seminarietid och föregående lärarverksamhet blivit vanda vid en undervisningsmetod, som i många fall betecknade motsatsen till den av hembygdsundervisningen betingade metoden, har undervisningsplanen vad gäller detta ämne krävt stora offer i fråga om fortbildning och förberedelse för lektionerna. Dess bättre sy-

nes det, enligt vad folkskoleinspektörernas ämbetsberättelser giva vid handen, som om de förhoppningar, som knutits vid detta ämne i allmänhet infriats. I främsta rummet beror detta givetvis av ämnets eget inneboende värde. Där det gäller att bedöma hembygdsundervisningens betydelse för de två första skolåren, måste särskilt tvenne omständigheter beaktas, nämligen dels barnens synnerligen på detta åldersstadium starkt framträdande behov av ett sakligt innehåll i undervisningen, dels hembygdsundervisningens förmåga att främja arbetsglädjen i det dagliga skolarbetet. Särskilt gäller detta senare arbetsövningarna, vilka icke blott öva hand och öga utan även genom sina påtagliga resultat skänka barnen något av skapandets glädje och därigenom verka i hög grad befordrande på både barnens självverksamhet och arbetsintensitet.

Med anledning av det stora värde, hembygdsundervisningen med arbetsövningar visat sig äga - även indirekt för åtskilliga andra ämnen - kan styrelsen icke biträda de yrkande på inskränkning av tiden för detta ämne, vilka, i enstaka fall vid ärendets behandling inom lokalavdelningarna av Sveriges småskollärarinneförening framkommit. Däremot synes det önskemål, som av 5 lokalavdelningar uttalats, nämligen att hembygdsundervisning och arbetsövningar borde å timplanen sammanföras till ett ämne, vara värt att beaktas. Till följd av den nuvarande klyvningen beträffande tiden hava hembygdsundervisning och arbetsövningar nog i många fall framstått för läraren såsom skilda ämnen och behandlats utan det inbördes samband, som är ett oeftergivligt villkor för att de skola rätt fylla sin uppgift. Med en anordning i överensstämmelse med den ovan föreslagna komma ämnenas samhörighet otvivelaktigt att kraftigare betonas.

Från vissa håll hava uttalats farhågor för att den nya undervisningsplanen givit anledning till försämrat resultat av undervisningen i modersmålet. En jämförelse mellan den för detta ämne anslagna tiden i den gamla normalplanen och den nya undervisningsplanen ger otvivelaktigt ett, låt vara obetydligt sken

sätt länkas i sidan.

av berättigande åt dessa farhågor. Den minskning av den åt modersmålet anslagna tiden, som den nya undervisningsplanen i vissa fall medfört, torde emellertid kompenseras av det rationellare utnyttjande av tiden, vartill den nya undervisningsplanen ger anvisning. Så är t.ex. hembygdsundervisningens sakliga innehåll synnerligen väl ägnat att främja undervisningsresultatet i modersmålet. Särskilt talövningarna och skrivövningarna ha gagn härav. Lämna modersmålsundervisningen svaga resultat, måste orsakerna härtill, enligt styrelsens förmenande sökas i andra förhållanden än i undervisningsplanen. De klagomål i detta avseende, som framkommit bl.a. från Hushållningssällskapens ombudsmöte, torde i huvudsak grunda sig på erfarenheter, som gjorts beträffande barn, vilka endast delvis, vad gäller småskolan icke alls, undervisats enligt den nya undervisningsplanen. Någon större beviskraft angående frågan om undervisningsplanens påstådda ogynnsamma inverkan på modersmålsundervisningen torde sålunda icke kunna tillerkännas dessa klagomål.

Detsamma gäller om räkneundervisningen, vilken jämväl gjorts till föremål för angrepp från bl.a. Hushållningssällskapens ombudsmöte. Vad som ovan anförts beträffande läroplanens anvisningar om koncentration vid modersmålsundervisningen torde på denna punkt även äga tillämplighet på räkneundervisningen. Därjämte vill styrelsen i detta sammanhang framhålla, att undervisningsplanen i allmänhet, och detta gäller icke minst räkneundervisningen, fäster större avseende vid förståelse och insikt än vid mekanisk färdighet. För ett ytligt betraktelsesätt kunna emellertid verkningarna av denna tendens lätt nog tolkas såsom ett bevis för att kunskapsnivån, i den mån denna avspeglas i yttre mekaniska färdigheter, sänkts. Med detta vill styrelsen ingalunda hava givit uttryck åt någon underskattning av den mekaniska räknefärdighetens betydelse. Tvärtom anser styrelsen, att, liksom kursplanen lämnar läraren den rörelsefrihet, som är nödvändig för bibringandet av en dylik färdighet, så får icke vid den grundläggande räkneundervisningen inlärningsarbetet på något sätt lämnas å sido.

9.
1927

De framställningar från kommunala folkskoleförbundens riksorganisation samt hushållningssällskapens ombudsmöte, som i remissaktens bilagor avtryckts, hava, i den mån de beröra småskolan, i det föregående bemötts. Något särskilt uttalande med anledning av dessa framställningar har styrelsen därför icke ansett sig böra göra.

Till
I anslutning till de synpunkter, som i det föregående framförts, får styrelsen för Sveriges småskolläraryrinneförening hemställa,

att vid en eventuell revision av undervisningsplanen tiden för kristendomsundervisningen samt för hembygdsundervisningen bibehålles vid sitt nuvarande timantal;

att hembygdsundervisningen och arbetsövning å timplanen sammanföras till ett ämne, varigenom sambandet mellan iakttagelse och arbetsövning skulle främjas samt

att några väsentliga förändringar i övrigt icke måtte på grundval av hittills vid undervisningen vunna erfarenheter företagas.

Malmö den 31 mars 1927.

Å styrelsens för Sveriges småskolläraryrinneförenings vägnar:

Vördsammast

Karola Pålsson.